

CZARNOGÓRA



Flaga Czarnogóry, źródło: <http://flagpedia.net/pl/czarnogora>



Widok na wyspę Świętego Stefana, źródło: info.podroze.gazeta.pl

Anna Sikorska, ZBT

SPIS TREŚCI:

- **Wstęp**

1. Podstawowe uwarunkowania rozwoju turystyki przyjazdowej, krajowej i wyjazdowej.

- 1.1 Ogólne informacje o Czarnogórze
- 1.2 Atrakcje turystyczne przyciągające największą liczbę turystów
- 1.3 Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna
- 1.4 Podstawowe determinanty konsumpcji turystycznej ludności
- 1.5 Narodowa administracja turystyczna
- 1.6 Narodowa organizacja turystyczna, rynki docelowe i narzędzia promocyjne.
- 1.7 Inne uwarunkowania rozwoju turystyki.

2. Rynek recepcji turystycznej (zagraniczna turystyka przyjazdowa)

- 2.1 Przyjazdy i główne kraje emitujące
- 2.2 Dochody z turystyki przyjazdowej – wielkość, struktura i dynamika
- 2.3 Analiza profili konsumenckich turystów pochodzących z najważniejszych rynków emisyjnych
- 2.4 Główne obszary koncentracji zagranicznego/przyjazdowego ruchu turystycznego

3. Rynek emisji turystycznej (turystyka wyjazdowa)

- 3.1 Poziom aktywności turystycznej mieszkańców Czarnogóry w turystyce zagranicznej
- 3.2 Wydatki na podróże zagraniczne
- 3.3 Ulubione destynacje mieszkańców Czarnogóry

4. Znaczenie Czarnogóry dla Polski

- 4.1 Analiza przyjazdów do Polski z Czarnogóry
- 4.2 WUTZ (Wskaźnik Użyteczności Turystyki Zagranicznej) dla Polski analizowanego rynku
- 4.3 Zaangażowanie marketingowe Polski w Czarnogórze i zaangażowanie

marketingowe danego kraju w Polsce

4.4 Analiza wyjazdów Polaków do analizowanego kraju

5. Analiza SWOT Czarnogóry

6. Prezentacja przykładowej oferty dla danego segmentu demograficzno-społecznego

- Podsumowanie



Boka Kotorska, źródło: <http://www.visit-montenegro.com/>



Widok na stare miasto w Budvie, źródło: <http://www.visit-montenegro.com/>

WSTĘP

Czarnogóra na mapie jest mniejsza niż znaczek pocztowy, w dodatku, dlatego też stawia na to, co jest jej największym bogactwem: turystykę. **To niezwykle malowniczy kraj, z monumentalnymi górami, wspaniałym wybrzeżem i przepiękną Zatoką Kotorską, u stóp, której mieści się kilka poweneckich miasteczek, przede wszystkim, Kotor, Tivat i Herceg Novi.** Oczywiście marzenia o znalezieniu obszaru nieznanego turystom można włożyć pomiędzy bajki, ale w porównaniu ze swoją sąsiadką z północy, Chorwacją, Czarnogóra jest krajem jeszcze nieodkrytym i niezadeptanym, zdecydowanie tańszym, czystszy, ale równie zachwycającym. Wystarczy przyjechać raz by wracać tu każdego następnego lata. Jest to w dużej mierze spowodowane różnorodnością tego maleńkiego państewka. Jeżeli wybierzemy się tu w maju będziemy mogli pojeździć na snowboardzie w górach a na wybrzeżu zażyć morskiej kąpieli¹.

Według prognoz specjalistów, jednym z najszybciej rozwijających się rynków turystycznych na świecie będzie mogła poszczycić się w ciągu najbliższych dziesięciu lat - Czarnogóra. Kraj liczy, że w trakcie najbliższej dekady nastąpi dynamiczny rozwój miejscowej branży turystycznej. Optymistyczne prognozy przedstawiono podczas 11-tego spotkania z cyklu Global Travel and Tourism Summit w Las Vegas. Również badania przeprowadzone przez Światową Radę Podróży i Turystyki (we współpracy z Oxford Economics) wzbudzają nadzieję. **Czarnogóra w chwili obecnej jest najprężniej rozwijającym się krajem.** Pod względem eksportu zajmuje miejsce zaraz za Brazylią. Wzrost wskaźnika PKB Czarnogóry wyniósł w 2011 roku 8,1%. Do 2021 r. ma sięgnąć nawet 14,8%. Wzrost jest wynikiem inwestycji nowych sieci hotelowych, a także intensywnej promocji "Porto Montenegro".²

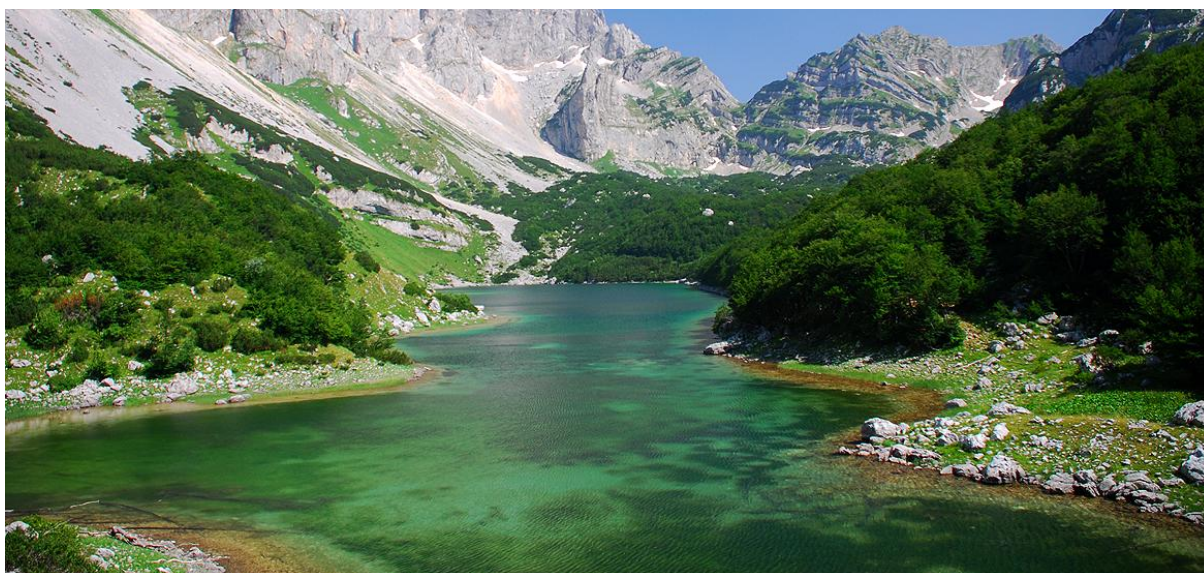
Czarnogóra zaczyna przejmować turystów, dla których najczęstszym celem podróży była Chorwacja. Jest to spowodowane w głównej mierze chęcią odkrycia czegoś nowego, nie do końca poznanego i nie do końca skomercjalizowanego. W porównaniu ze swoją znacznie bardziej znaną i popularną sąsiadką, Crna Gora z całą pewnością kryje w sobie jeszcze odrobinę dzikości, co dla wielu z nas może być tym najważniejszym faktem decydującym o wyborze miejsca urlopowego właśnie tam.

¹ <http://www.podroze.pl/>

² <http://balkanistyka.org/category/balkany/czarnogora/>

Jest to kraj jeszcze nie do końca zbadany. Moja praca posiadająca formę kompendium wiedzy może być przydatna nie tylko dla turystów, ale i dla organizatorów turystyki, zastanawiających się czy umieścić Czarnogórę w swojej ofercie. Po przejrzeniu mojej pracy na pewno każdy przekona się, że warto tam nie tylko pojechać samemu, ale i zachęcać innych do wyjazdu.

W swoim projekcie posiłkuję się głównie informacjami z magazynów branżowych jak Voyage, Podróże, National Geographic oraz Traveller. Ponadto cennymi źródłami wiedzy są strony internetowe balkany.vdl.pl, tur-info.pl, moiebalkany.pl oraz strony zawierające statystyki związane z turystyką i podróżami.



Kanion rzeki Tary, źródło: <http://durmitor.wordpress.com/nacionalni-park/tara/>

1. Podstawowe uwarunkowania rozwoju turystyki przyjazdowej, krajowej i wyjazdowej.

1.1 Ogólne informacje o Czarnogórze



Aktualny **wzór flagi** przyjęty został 12 lipca 2004. Obecny symbol powstał w oparciu o wygląd sztandaru wojennego z czasów Księstwa Czarnogóry, będącego zarazem osobistym sztandarem jedynego czarnogórskiego króla – panującego w latach 1860-1918 Mikołaja I.

Godłem Czarnogóry jest dwugłowy orzeł dynastii Petrovic -Niegosz, symbol posiadający bizantyńskie i rzymskie pochodzenie. Motyw ten był używany już przez średniowiecznych władców księstwa Zety - dynastię Crnojević, a także przez różne inne europejskie rody panujące.

Nazwa	REPUBLIKA CZARNOGÓRY
Stolica	Podgorica
Ustrój	Republika
Język urzędowy	Czarnogórski
Sąsiedzi – długość granicy	Chorwacja 25km Bośnia i Hercegowina 225km Serbia 124 km Kosowo 79 km Albania 172 km
Liczba ludności	672 180
Narody	Czarnogórcy 45% Serbowie 28,7% Bośniacy 8,6 % Albańczycy 4,9 % Muzułmanie (Boszniacy) 3,3 % Pozostali 4,9%
Religia	Prawosławie 72% Islam 19% Katolicyzm 3,5 % Pozostałe 5,5%
Powierzchnia	13 812 km ²
Najwyższy szczyt	Zla Kolata (2534 m n.p.m)
Waluta	1 euro= 100 centów
Długość wybrzeża	293 km
Parki Narodowe	1. PN Durmitor 2. PN Biogradska Gora 3. PN Jeziora Szkoderskiego 4. PN Lovćen 5. PN Prokletije
Obiekty UNESCO	1. Kotor – region przyrodniczy i kulturowo-histeryczny (1979) 2. PN Durmitor (1980)
Największe miasta	Podgorica, Budva, Kotor, Herceg Novi, Bar, Ulcinj
Gospodarka	Rolnictwo, rybołówstwo, przemysł spożywczy,

	górnictwo, turystyka
Rok powstania	2006 po odłączeniu od Serbii. Od 1992 roku do 2003 wraz z Serbią tworzyła Federalną Republikę Jugosławii. 2003- 2006 Serbia i Czarnogóra. Przed rokiem 1992 wchodziła w skład Jugosławii obok Serbii, Chorwacji, Słowenii, Bośni i Hercegowiny oraz Macedonii.
Najpopularniejsze plaże	Jaz, Slovenska Palaža Miejska plaża w Budvie, Mala Plaža w Ulcinju, Valdanos 4 km od Ulcinja, Velika Plaža w Ulcinju, Ada Bojana
Klimat	Podzwrotnikowy (w głębi lądu chłodna odmiana, na wybrzeżu- śródziemnomorski)
Największe jezioro	Jezioro Szkoderskie
Dominujące pasmo górskie	Góry Dynarskie
Rzeki	Tara, Piva, Lim, Zeta, Bojana, Drina
Wiza	Obywatele Polski nie potrzebują wiz na pobyt krótszy niż 30-dniowy i do przekroczenia granicy wystarczy dowód osobisty. Pobyt dłuższy niż 30 dni, ale krótszy niż 90 nie wymaga posiadania wizy i jest możliwy na podstawie ważnego paszportu. Dopiero pobyt planowany na ponad 90 dni jest objęty obowiązkiem wizowym.
Ukształtowanie terenu	Dobrze rozwinięta linia brzegowa, wąska nizina nadbrzeżna, w głębi wapienne góry i płaskowyże
Zasoby naturalne	Boksyty, energia wodna
Zagrożenia naturalne	Silne trzęsienia ziemi
Problemy ekologiczne	Zanieczyszczenie wód przybrzeżnych ściekami, zwłaszcza w rejonach turystycznych np. Kotor
Sieć kolejowa	250 km w tym zelektryfikowanych 169 km
Sieć drogowa	7368 km utwardzonych 4742 km, nieutwardzonych 2626 km
Porty lotnicze	5 w tym 3 o nawierzchni utwardzonej ³

1.2 Atrakcje turystyczne przyciągające największą liczbę turystów⁴



1.SVETI STEFAN – najbardziej fotogeniczne miejsce na czarnogórskim wybrzeżu. Położone na skalistej wyspie, otoczone murami obronnymi i połączone z lądem wąskim, wzmocnionym przesmykiem, to prawdziwa wizytówka primorja. Obecnie najbardziej luksusowe miejsce w kraju.

³ <http://www.skupstina.me/index.php/me/crna-gora/osnovne-informacije>

⁴ <http://podroze.onet.pl/rodzinnie/najwieksze-atrakcje-czarnogory/hzdpb>



2.BOKA KOTORSKA – jedna z najbardziej znanych atrakcji Czarnogóry. Jedyne fiord w Europie południowej z zabytkowym miastem Kotor wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Boka Kotorska to największa adriatycka zatoka. Wcina się w ląd w północno-zachodniej części czarnogórskiego wybrzeża. Ze względu na górzysty teren składa się z kilku zalewów, połączonych cieśninami. Najlepszy widok na zatokę roztacza się ze starej górskiej szosy biegnącej z Cetinje do Kotoru.



3.KANION RZeki TARY- najgłębszy w Europie i jeden z najgłębszych na świecie kanion. Najgłębszy punkt to 1300m. Pod względem geograficznym należy do Durmitoru. Najpopularniejszym miejscem, z którego można podziwiać kanion jest most- również największy tego typu obiekt w Europie.



4.DURMITOR- park narodowy objęty ochroną UNESCO, znajduje się w północno- wschodniej części Czarnogóry. Jest to pasmo górskie osiągające mniej więcej takie wysokości jak nasz Tatry, jednak wapienna budowa nadaje mu zupełnie inny charakter. Durmitor słynie z jezior polodowcowych- doliczono się ich 18. Jest to raj dla miłośników białego szaleństwa.



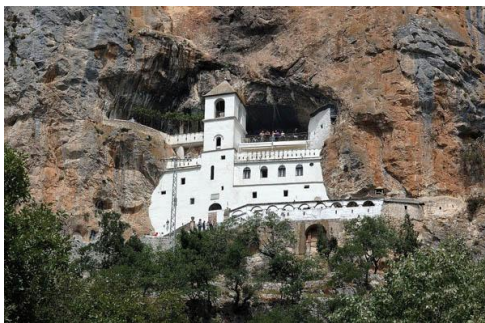
5.WYSEPKI BOKI KOTORSKIEJ- Na środku Boki Kotorskiej, w okolicach Perastu, leżą dwie, charakterystyczne wysepki. Na jednej z nich, porośniętej cyprysami, stoi benedyktyński klasztor z kościołem św. Jerzego, na drugiej wyspie wznosi się cenniejsza świątynia Gospa od Škrpjela (kościół Matki Boskiej Skalnej).



6.PERAST- to jedyna oprócz Kotoru miejscowość w Czarnogórze, której nigdy nie zdobyli Turcy ani piraci, choć wielokrotnie próbowali. W czasach weneckich, miasto cieszyło się przywilejami ekonomicznymi i stanowiło poważną konkurencję dla wspomnianego wcześniej, Kotoru. Życie toczy się tu tylko nad nadbrzeżem. Słynie w budowlach sakralnych- kościołów katolickich jest tu aż 16.



7.BUDVA- najstarsze miasto na wybrzeżu Czarnogóry. Ma zwartą średniowieczną starówkę otoczoną pierścieniem murów obronnych z cytadelą od strony morza. Bardzo popularne zwłaszcza wśród młodych ludzi. Na każdym kroku można tu spotkać kluby, dyskoteki, klimatyczne knajpki z bałkańską muzyką na żywo. Ponadto piękne, długie plaże. Zarówno kamieniste jak i żwirowe. Jednym słowem każdy znajdzie tu coś dla siebie, choć na pewno miejsca tego oazą spokoju nazwać nie możemy.



8.MONASTYR OSTROG- jeden z najbardziej niezwykłych prawosławnych klasztorów na Bałkanach wbudowano we wnękę skalną na zboczu doliny Zety, na 900 m n.p.m, ok. 15 km od Nikšića. Jest to największe w Czarnogórze centrum prawosławne. Z tarasów przy monastyrze i placu przed nim roztacza się wspaniała panorama doliny z meandrującą w dole Zetą.



9.HERCEG NOVI- miasto wiecznej zieleni, słońca i promenad- tak Ivo Andrić, jugosłowiański laureat Nagrody Nobla, określił to miejsce. Na szczególną uwagę zasługuje tu monastyr Savina- jeden z najcenniejszych na czarnogórskim wybrzeżu, którego początki sięgają prawdopodobnie XI wieku. Miasto chlubi się przepiękną, choć niewielką starówką. Znane, jako miasto mimozy.

Wszystkie zdjęcia atrakcji turystycznych zostały zaczerpnięte ze strony <http://www.mojacrnagora.com/> informacje na temat atrakcji <http://www.onet.pl>



Copyright©2006 destination-montenegro.com

Ryc. 1. Mapa atrakcji turystycznych Czarnogóry, źródło: <http://www.destination-montenegro.com/cg/>

1.3 Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna

Obiekty noclegowe

RODZAJ OBIEKTÓW	Liczba obiektów	Liczba pokoi
ŁĄCZNIE	310	65 174
OBIEKTY ZBIOROWEGO ZAKWATEROWANIA	310	17 931
HOTELE	237	12 170
*****	5	480
****	66	3 697
***	100	3 426
**	56	3 599
*	10	968
APARTAMENT- HOTEL	11	359
****	4	85
***	3	50
**	3	184
*	1	40
PENSJONATY	15	336
***	4	45
**	5	196
*	6	95
MOTELE	6	65
***	2	22
**	4	43
*		
OSIEDLA TURYSTYCZNE	6	2 520

***	1	10
**	4	1 659
*	1	851
APARTAMENTY TURYSTYCZNE	2	20
***	1	4
**		
*	1	16
KEMPINGI	15	1 289
****	2	413
***	4	288
**	6	440
*	3	148
VILLE	2	54

****	2	54

OBIEKTY INDYWIDUALNEGO ZAKWATEROWANIA		47 243
POKOJE PRYWATNE		25 646
***		374
**		25 135
*		137
APARTAMENTY		829
****		4
***		735
**		90
PRYWATNE DOMY		20 768
****		1 000
***		17 553
**		2 215
*		

Tab 1. Obiekty zakwaterowania w Czarnogórze, źródło
<http://www.monstat.org/cg/page.php?id=43&pageid=43>

Najbardziej znane agencje turystyczne/ organizatorzy turystyki

ULCINJ TOURIST ORGANIZATION	BAR TOURIST ORGANIZATION
Tel/fax: +382 (0)30 412 333, 335 info@ulcinj.travel, alirexha@live.com www.ulcinj.travel	Tel: +382 (0)30 311 633 Fax: +382 (0)30 311 969 info@bar.travel; tobar@t-com.me www.bar.travel; www.visitbar.org
BUDVA TOURIST ORGANIZATION	TIVAT TOURIST ORGANIZATION
Tel: +382 (0)33 402 814 Fax: +382 (0)33 402 550 info@budva.travel www.budva.travel	Tel: +382 (0)32 671 324 Fax.: +382 (0)32 671 323 tictivat@t-com.me, totivat@t-com.me www.tivat.travel
KOTOR TOURIST ORGANIZATION	HERCEG NOVI TOURIST ORGANIZATION
Tel: +382 (0)32 322 886 Fax: +382 (0)32 322 886 info@kotor.travel; tokotor@t-com.me www.tokotor.me	Tel: +382 (0)31 350 820 Fax: +382 (0)31 350 840 info@hercegnovi.travel www.hercegnovi.travel

CETINJE TOURIST ORGANIZATION

Tel: +382 (0)41 230 250
Fax: +382 (0)41 230 253
ctturizam@t-com.me
www.cetinje.travel

PODGORICA TOURIST ORGANIZATION

Tel: +382 (0)20 667 536
Fax: +382 (0)20 667 535
info@podgorica.travel, pgto@t-com.me
www.podgorica.travel

DANILOVGRAD TOURIST ORGANIZATION

Tel: +382 (0)20 816 016
Fax: +382 (0)20 816 015
info@danilovgrad.travel
www.danilovgrad.travel

NIKSIC TOURIST ORGANIZATION

Tel: +382 (0)40 213 262
Fax: +382 (0)40 212 511
info@niksic.travel; toniksic@t-com.me
www.niksic.travel

KOLASIN TOURIST ORGANIZATION

Tel/fax: +382 (0)20 864 254
info@kolasin.travel
www.kolasin.travel

BERANE TOURIST ORGANIZATION

Tel: +382 (0)51 236 664
Fax: +382 (0)51 236 664
info@berane.travel
www.berane.travel

MOJKOVAC TOURIST ORGANIZATION

Tel: +382 (0)50 472 428
Fax: +382 (0)50 472 428
info@mojkovac.travel; tomojkovac@t-com.me
www.mojkovac.travel

ROZAJE TOURIST ORGANIZATION

Tel: +382 (0)51 270 158
Fax: +382 (0)51 270 159
info@rozaje.travel
www.turizam-rozaje.users.t-com.me

PLAV TOURIST ORGANIZATION

Tel/Fax: +382 (0)51 252 888
info@plav.travel
www.plavtravel.me

PLUZINE TOURIST ORGANIZATION

Tel: +382 (0)40 270 069
Fax: +382 (0)40 270 068
info@pluzine.travel, topluzine@t-com.me
www.pluzine.travel

PLJEVLJA TOURIST ORGANIZATION

Tel: +382 (0)52 300 148
Fax: +382 (0)52 300 149
info@pljevlja.travel; topljevlja@t-com.me

ZABLJAK TOURIST ORGANIZATION

Tel: +382 (0)52 361 802
info@zabljak.travel; durmitor@t-com.me

SAVNIK TOURIST ORGANIZATION

Tel/fax: +382 (0)40 266 066
info@savnik.travel
www.savnik.travel

Tab. 2. Agencje turystyczne i organizatorzy turystyki, źródło <http://www.visit-montenegro.com>

Lotniska⁵

W Czarnogórze znajdują się dwa międzynarodowe lotniska: w Podgoricy oraz Tivacie. Wybierając za kierunek wakacyjny Czarnogórę, często korzystamy z lotniska Dubrovnik-Cilipi, zlokalizowanego w Chorwacji, tuż przy czarnogórskiej granicy. Tak też czyni większość polskich touroperatorów.

Aerodrom Podgorica zlokalizowany 11 km od Podgoricy, czyli stolicy tego kraju. Codziennie loty z Belgradu oraz większych Europejskich miast.

Info phone: +382 81 243 007

Aerodrom Tivat idealny wybór dla tych, którzy pragną zwiedzać czarnogórskie wybrzeże. Oddalony 20 km od Budvy i 10 km od Kotoru

Info phone: +382 82 670 960

Web site : www.aptivat.com

Aerodrom Cilipi (Dubrovnik, Hrvatska) znajduje się 25 km od Hercegu Novego. Z lotniska łatwo dotrzeć do Czarnogóry z powodu mnogości istniejących tam transferów

Info phone: +385 20 773 377

Web site : www.airport-dubrovnik.hr

Dwie najbardziej znane czarnogórskie linie lotnicze to **Montenegroairlines** i **JAT**. Najczęstsze połączenia z Belgradem a w sezonie także i z innymi europejskimi stolicami.

Porty⁶

Istnieją 3 główne porty oraz szereg niewielkich przystani (Ulcinj, Bar, Budva, Tivat)

- **LUKA BAR**- najważniejszy i największy czarnogórski port. Istotne centrum komunikacyjne, wiążące kraj z całym światem.
- **LUKA KOTOR** – zlokalizowana w zalewie bokokotorskim w niewielkiej odległości od starego miasta. W trakcie sezonu do portu dobiją olbrzymie statki pasażerskie najbardziej znanych na świecie firm.

⁵ <http://www.visit-montenegro.com/sicg/transport-airports.htm>

⁶ <http://www.visit-montenegro.com/sicg/transport-ports.htm>

- **LUKA ZELENICA**- zlokalizowana również w zalewie kotorskim.

Linie promowe⁷

W trakcie roku, poza sezonem funkcjonują połączenia Bar- Ancona, Ancona- Bar. W sezonie natomiast otwierają się porty w Kotorze i miejscowości Zelenika.

- **Barska Plovidba AD**

Address: Obala 13. jula b.b. 85000 Bar
Tel/Fax + 382 85 312 366, +382 85 312 809,
Fax: + 382 85 311 652, Tel: + 382 85 311 465
Booking: + 382 85 303 469

- **Mercur Adriatica**

+382 85 313 617, +382 85 313 570

- **Vektra (Hornbeam)**

+382 85 317 202, +382 85 317 204

- **Jadroagent**

+382 85 315 091

- **Montenegroexpress Bar**

+382 85 311 133

- **Inturs**

+382 81 243 593

Połączenia autobusowe⁸

Istnieje szereg połączeń nie tylko między krajowych, ale i międzynarodowych z sąsiadującymi państwami (BiH, Chorwacja, Serbia, Albania). W trakcie sezonu pojawiają się i prywatni przewoźnicy.

Dworce autobusowe w większych miastach:

Ulcinj	+382 85 81 225	Podgorica	+382 81 620 430
Bar	+382 85 314 449	Kolasin	+382 81 864 033
Sutomore	+382 85 373 128	Bijelo Polje	+382 84 21 488
Budva	+382 86 441 600	Cetinje	+382 86 21 052
Tivat	+382 82 61 620	Niksic	+382 83 21 067

⁷ <http://www.visit-montenegro.com/sicg/transport-ferry.htm>

⁸ <http://www.visit-montenegro.com/sicg/transport-bus.htm>

Kotor	+382 82 325 809	Berane	+382 871 61 882
H.Novi	+382 82 51 225	Zabljak	+382 872 61 318

Firmy transportowe

Autosaobračaj, Herceg Novi+382 88 336 002

AutoBoka, Kotor+382 82 22 111

Rumijatrans, Bar+382 85 312 400

Tara, Cetinje+382 86 31 024

Podgoricaexpres, Podgorica+382 81 634 147

Minic, Podgorica+382 81 624 340

Autoprevoz, Niksic+382 83 24 553

Nibus, Niksic+382 83 22 067

Prevoz Pljevlja, Pljevlja +382 872 81 150

1.4 Podstawowe determinanty konsumpcji turystycznej ludności

Stopa bezrobocia: 13%

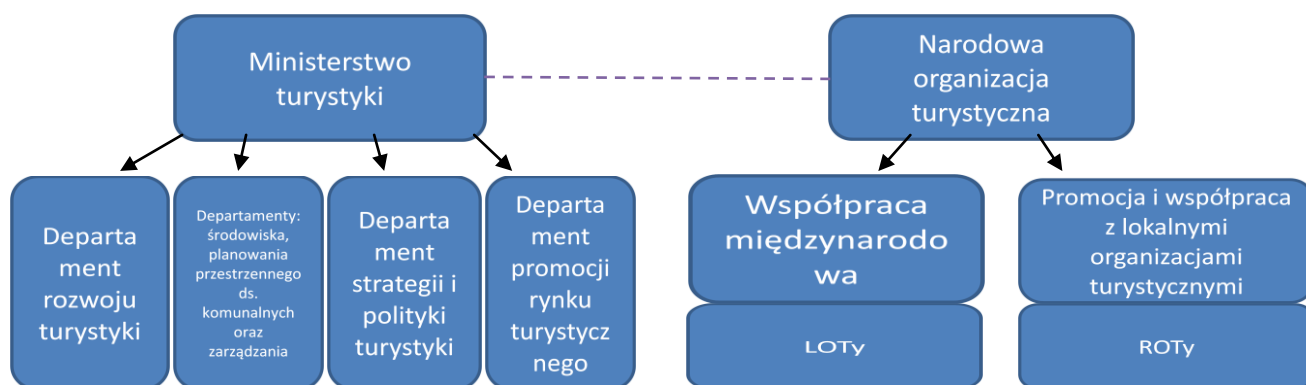
Płaca minimalna: 147 euro (ma zostać podniesiona do 249 euro)

Zadłużenie Czarnogóry rośnie z roku na rok. Centralny Bank Czarnogóry informuje, że na koniec marca bieżącego roku dług publiczny w Czarnogórze wynosił ponad 50% PKB, z czego 12% PKB odnosiło się na wewnętrzny dług, a 38% PKB na zewnętrzny. Rząd zaakceptował umowę o ponownym zadłużeniu w Erste Banku na kwotę sięgającą 16 mln EUR. Pożyczone pieniądze mają zostać wykorzystane na regulację zobowiązań wobec wierzycieli we wrześniu. Umowa przewiduje spłatę kredytu w okresie trzech lat. Powagę problemu podkreśla fakt, że do tak złej sytuacji doszło we wrześniu, czyli tuż po zakończeniu sezonu turystycznego, kiedy to w skarbcu państwa powinny znaleźć się dodatkowe środki. Medojević jest zdania jakoby Czarnogóra stopniowo przybliżała się do bankructwa. Znaczna część obywateli Czarnogóry nie jest świadoma tego, w jakim tempie Rząd pożycza pieniądze. Ci, którzy tę wiedzę posiadają, są coraz bardziej zaniepokojeni. W Czarnogórze w końcu sierpnia zablokowane konta miało 12,59 tys. firm i przedsiębiorców; to 0,82% więcej niż w lipcu – informuje Bank Centralny Czarnogóry (CBCG). Według najaktualniejszego raportu Urzędu Pracy za okres od stycznia do czerwca br. liczba nowozatrudnionych pracowników uległa znacznemu zmniejszeniu, wzrosła natomiast liczba bezrobotnych z wyższym wykształceniem. Wzmocniły się także różnice w stopie bezrobocia między regionem północnym a południowym. Najwięcej ofert dotyczyło pracy w gastronomii i hotelarstwie (6 781),

handlu (3 853), budownictwie (2 374), administracji i usługach (1 625), transporcie i magazynowaniu (1 130), przemyśle przetwórczym (1 071). Warto zaznaczyć, że największą liczbę osób zatrudnionych odnotowuje się właśnie w tych dziedzinach. W Czarnogórze średnia emerytura jest równa 278 EUR przy średniej płacy w wysokości około 480 EUR.⁹

1.5 Narodowa administracja turystyczna¹⁰

Turystyką w Czarnogórze zajmuje się **Ministarstvo Održivog Razvoja i Turizma** czyli Ministerstwo Zrównoważonego Rozwoju i Turystyki. Ministerstwo to podzielone jest działy zajmujące się poszczególnymi dziedzinami: planowanie przestrzenne, budowa nowych obiektów, rozwój turystyki, zarządzanie obszarami turystycznymi, rozwój ośrodków mieszkalnych, środowisko i zmiany klimatu, gospodarka komunalna. Cała Czarnogóra jest mniejsza niż województwo małopolskie, nie było, więc potrzeby tworzenia odpowiedników naszych ROTów i LOTów. Cała administracja turystyczna skupiona jest, więc w rękach centralnej władzy państwowej.



Ryc. 2. Administracja turystyczna, źródło

<http://tiaontario.ca/uploads/2012%20Tourism%20Trends%20and%20Policies.pdf>

⁹ <http://balkanistyka.org/czarnogora-tonie-w-dlugach/>

¹⁰ <http://www.mrt.gov.me/ministarstvo>

1.6 Narodowa organizacja turystyczna, rynki docelowe i narzędzia promocyjne¹¹

Narodową organizacją turystyczną Czarnogóry jest MONTENEGRO TRAVEL zajmująca się promocją kraju zarówno wewnątrz jak i poza jej granicami.

Hasło promocyjne: **Montenegro - Discover, Experience, Enjoy!**

Czarnogórska organizacja turystyczna promuje się przede wszystkim wśród krajów byłej Jugosławii: Serbia, Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Słowenia i Macedonia. Ponadto coraz bardziej czarnogórski rynek turystyczny otwiera się na kraje Europy środkowej jak Polska, Czechy, Węgry, Słowacja, Austria i Niemcy. Najwięcej turystów jednak przybywa z Rosji.

Istotnym narzędziem promocyjnym są spoty reklamowe <http://www.youtube.com/watch?v=ig17x6O8TjM>

Ponadto broszury, plakaty, bilbordy i obecność na targach turystycznych min w Berlinie czy Kijowie (dowód na chęć pozyskania turystów w rynków wschodnich)



1.7 Inne uwarunkowania rozwoju turystyki.

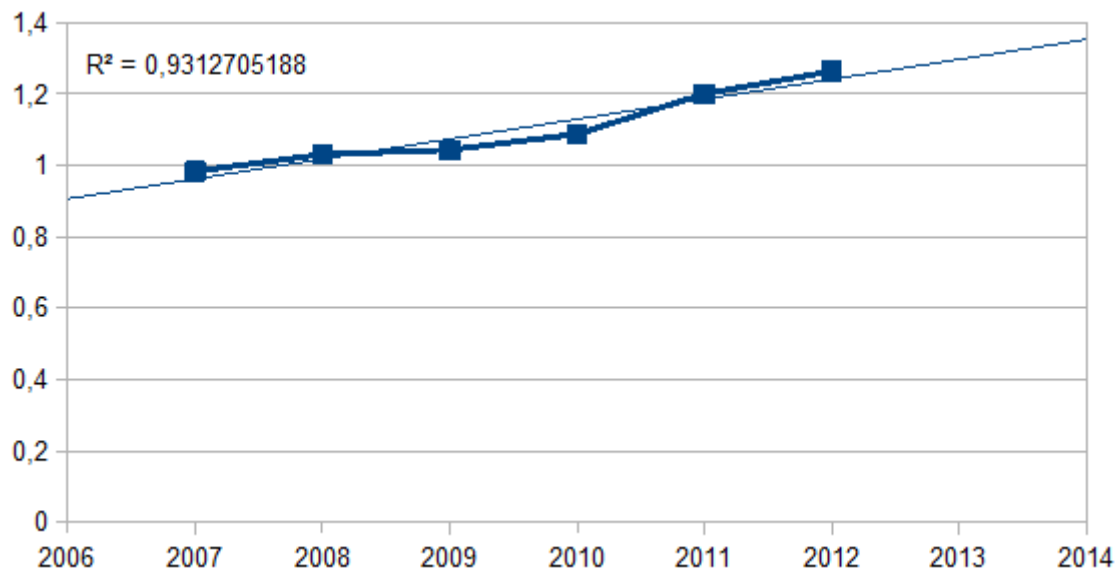
Poza pięknym, różnorodnym krajobrazem do Czarnogóry przyciąga nas także wyśmienita kuchnia, tradycje i obyczaje, interesująca historia i moda na poznawanie rejonów jeszcze nie do końca przez turystów poznanych.

Czarnogórcy świadomi tego, że turystyka jest ważnym źródłem dochodu zajęli się kształceniem kadr w tym kierunku. Na etapie szkoły średniej można wybrać profil turystyczno- usługowy bądź hotelarski dostępne w większych miastach. Na etapie studiów wyższych- kierunek turystyka (w Kotorze i Podgoricy). Bardzo popularne są też kursy przewodnickie i pilockie.

¹¹ <http://www.montenegro.travel/en>

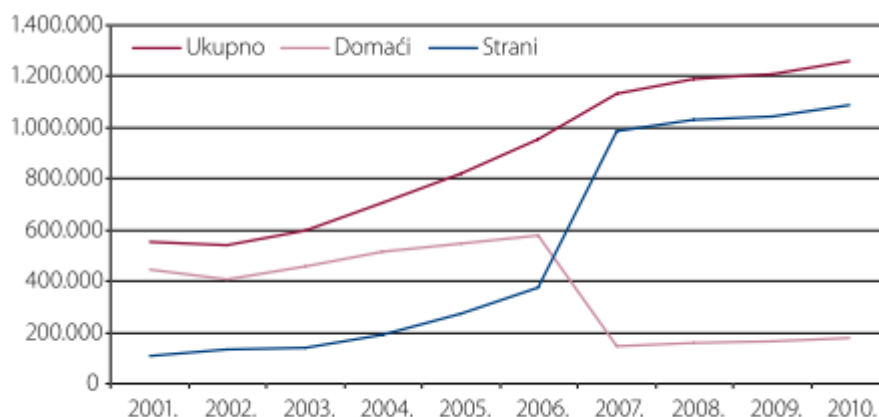
2. Rynek recepcji turystycznej (zagraniczna turystyka przyjazdowa)

2.1 Przyjazdy i główne kraje emitujące



Wykres 1. Dynamika przyjazdów w latach 2007- 2012, opracowanie własne na podstawie danych <http://tiaontario.ca/uploads/2012%20-%20Tourism%20Trends%20and%20Policies.pdf>

$R^2 = 0.93$. funkcja regresji (trendu) jest wystarczająco dobrze dopasowana by można było na jej podstawie prognozować. Tak jest w tym przypadku, tak więc prognoza techniką ekstrapolacji trendu liniowego dla powyższych danych jest możliwa. Prognozujemy, że w 2013 r. dla takich danych jak przyjazdy do Czarnogóry, kraj ten odnotuje wzrost w porównaniu do lat ubiegłych.

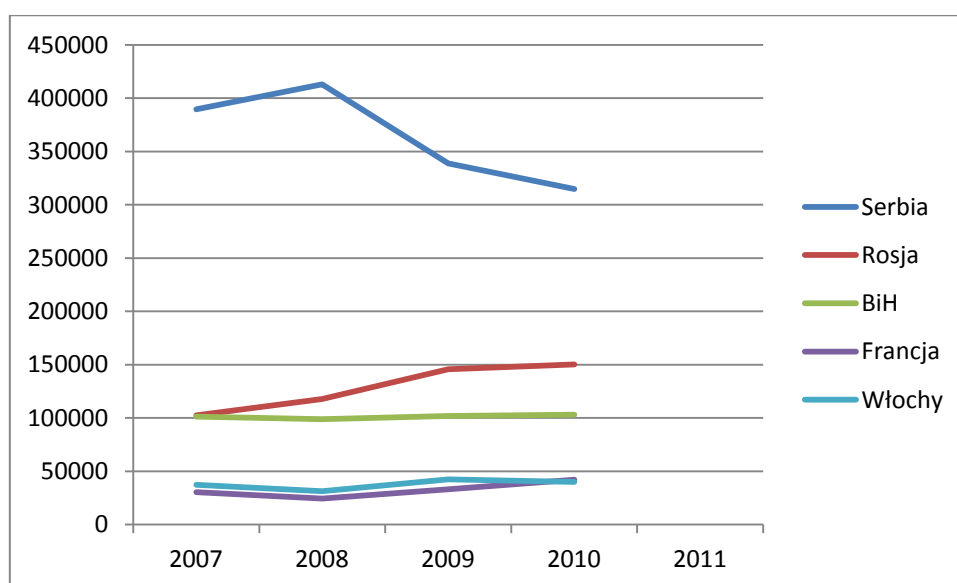


Wykres 2. Dynamika przyjazdów do Czarnogóry w latach 2001- 2010, źródło http://www.cb-mn.org/slike_i_fajlovi/fajlovi/publikacije/radne_studije/analiza_efekata_turizma.pdf

Dynamika przyjazdów do Czarnogóry w latach 2001- 2010. Bordową linią przedstawiono łącznie obcokrajowców oraz lokalnych; różowa to Czarnogórcy osobno; niebieska natomiast to obcokrajowcy osobno.

Kraj	2007	2008	2009	2010
Serbia	389428	412915	338894	314836
Rosja	102350	117866	145559	150194
BiH	101394	98763	101882	103025
Francja	30279	24509	33080	42099
Włochy	37211	31351	42549	39987
Albania	37801	30546	39263	37601
Węgry	29215	29561	32629	28838
Niemcy	17891	22294	18329	25381
Macedonia	22543	29428	24417	24417
Czechy	33100	29704	25928	24085

Tab. 3. Dynamika przyjazdów do Czarnogóry z pięciu głównych rynków emisyjnych w latach 2007- 2010, źródło <http://www.monstat.org>

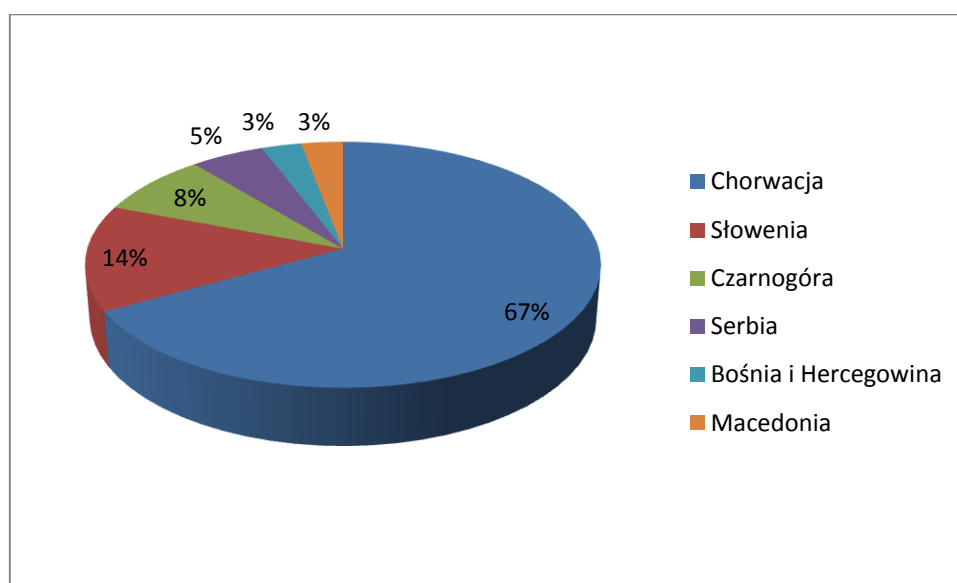


Wykres 3. Opracowanie własne, dane OECD, Tourism Trends and Policies 2012

Tabela przedstawia kraje, z jakich turyści do Czarnogóry przybywają najchętniej. Nie jest niespodzianką, że w głównej mierze są to kraje ościennie. Rosja plasuje się wysoko ze względu na fakt, iż przyjazd do Czarnogóry nie wymaga od nich wizy. W 2010 roku do Czarnogóry przybyło 1262985 turystów.

Chorwacja	10,369 mln
Słowenia	2,156 mln
Czarnogóra	1,264 mln
Serbia	0,810 mln
Bośnia i Hercegowina	0,439 mln
Macedonia	0,351 mln

Tab. 4. Przyjazdy turystyczne do krajów byłej Jugosławii, *źródło*
http://dtx tq4w60xqp w.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_hr.pdf



Wykres 4. Procentowy rozkład przyjazdów turystycznych do krajów byłej Jugosławii, *źródło*
http://dtx tq4w60xqp w.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_hr.pdf

Powyższe dane prezentują przyjazdy turystów w roku 2012 do krajów byłej Jugosławii, czyli jak wypada Czarnogóra na tle regionu. Czarnogóra plasuje się w tej klasyfikacji na 3 pozycji za Chorwacją i Słowenią.

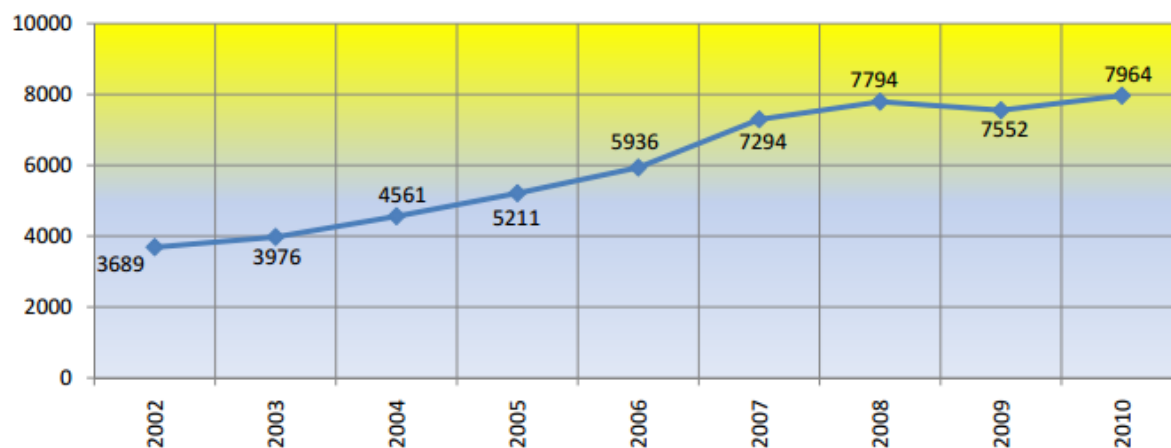
Turyści przybywający do Czarnogóry wg danych *Monstat.org* najczęściej zatrzymują się w hotelach, apartamentach, pensjonatach oraz w kwaterach prywatnych. Preferowanym środkiem transportu, którym przybywają do kraju jest własny samochód. Na popularności zyskuje transport lotniczy ze względu na otwarcie się tanich linii lotniczych na tamtejszym rynku. Brak danych na temat długości pobytów.

Główne cele przyjazdów:

Wypoczynek bierny, spacery	Wybrzeże, parki narodowe
Zwiedzanie zabytków	Herceg Novi, Budva, Kotor, Podgorica
Rozrywka	Budva, Kotor, Herceg Novi
Udział w imprezie kulturalnej	Budva, Kotor, Herceg Novi
Religijny/ pielgrzymkowy	Cetinje, Ostrog
Aktywny wypoczynek	Wybrzeże, góry
Poznanie walorów i obcowanie z przyrodą	Parki narodowe, krajobrazowe
Towarzyski	Większe miasta rejonu wybrzeża
Zdrowotny	Wybrzeże

Tab. 5. Opracowanie własne, badania do pracy magisterskiej 2013

NOCLEGI TURYSTÓW W CZARNOGÓRZE (tys.)



Wykres 5. Liczba noclegów udzielonych turystom w latach 2002- 2010, źródło <http://www.monstat.org>

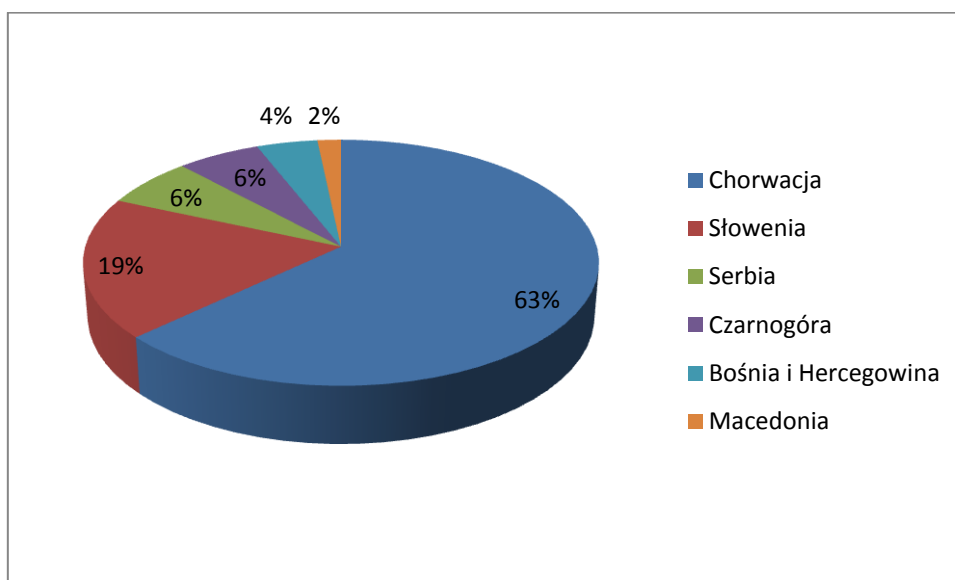
2.2. Dochody z turystyki przyjazdowej – wielkość, struktura i dynamika

W 2012 roku dochód Czarnogóry z turystyki wyniósł 826 milionów dolarów. W porównaniu z rokiem 2011 zanotowany został minimalny spadek natomiast prawie o 1 mln dolarów był to wynik lepszy niż ten z roku 2010.

Chorwacja	8, 774 mld USD
Słowenia	2, 577 mld USD
Serbia	0, 906 mld USD
Czarnogóra	0, 826 mld USD
Bośnia i Hercegowina	0, 603 mld USD
Macedonia	0, 233 mld USD

Tab. 6. Przychody z turystyki z krajach byłej Jugosławii, źródło

http://dtxqtq4w60xqpww.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_hr.pdf



Wykres 6. Czarnogóra na tle regionu w przychodach z turystyki, rozkład procentowy, źródło

http://dtxqtq4w60xqpww.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_hr.pdf

W porównaniu w krajami z najbliższego sąsiedztwa, Czarnogóra z potencjałem, który posiada wypadła dość słabo. Zdołała wyprzedzić tylko Bośnię i Hercegowinę posiadającą 21 km odcinek dostępu do morza i Macedonię, która dostępu do morza nie posiada wcale. Świadczy to o słabym zarządzaniu turystyką. Serbię odwiedziło mniej turystów niż Czarnogórę, ale przyniosło to większe dochody.

UDZIAŁ TURYSTYKI W TWORZENIU PKB %

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Svijet	9,6	9,4	9,3	9,0	9,1	9,1	9,2	9,3	9,3
Evropa	8,1	8,0	8,0	7,7	7,6	7,7	7,6	7,6	7,7
EU 27	8,3	8,1	8,1	7,8	7,8	7,8	7,8	7,8	7,9
Hrvatska	27,6	28,5	25	26,3	27,5	29	29,7	30,1	30,5
Makedonija	5,1	5,2	5,2	5,1	5,2	5,5	5,6	5,7	5,7
Crna Gora	21,6	24	16	15,7	17,1	19,7	22,9	25,5	27,4
Srbija	6,1	5,9	7,5	7,8	8,0	8,0	8,0	8,0	7,9
Austrija	12,1	12	12,3	11,7	11,8	12,2	12,5	12,6	12,8
Grčka	17,3	16,5	15,2	15,3	15,7	16,3	16,7	16,9	17,1
Italija	9,3	8,7	8,4	8,4	8,5	8,7	8,8	8,9	9,0
Portugal	13,6	14,2	13,3	13,8	14,7	15,1	15,4	15,6	15,7
Španija	14,9	14,9	14,7	14,3	14,3	14,4	14,4	14,3	14,3

Tab. 7. Turystyka w PKB na świecie [http://www.cb-mn.org/slike i fajlovi/fajlovi/fajlovi_publicacije/radne_studije/analiza_efekata_turizma.pdf](http://www.cb-mn.org/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_publicacije/radne_studije/analiza_efekata_turizma.pdf)

Powyższa tabela prezentuje jak ważną turystyka spełnia rolę z tworzeniu PKB z prognozą na najbliższe lata. Wierząc specjalistom, ten dział gospodarki będzie odgrywał coraz ważniejszą rolę.

2.3 Analiza profili konsumenckich turystów pochodzących z najważniejszych rynków emisyjnych

Brak konkretnych danych odnośnie profili konsumenckich turystów pochodzących z najważniejszych rynków emisyjnych. Najwięcej turystów jak już wcześniej wspominałam przybywa z Serbii, Rosji, Bośni i Hercegowiny, Francji oraz Włoch. Przeglądu profili konsumenckich można dokonać na podstawie własnych obserwacji. Czarnogóra jest miejscem mojej pracy. Na przestrzeni kilku lat poczyniłam, więc pewne obserwacje. Turyści z Serbii to głównie ludzie młodzi, studenci, nastawieni na rozrywkę i turystykę aktywną z dominacją sportów wodnych. Jak to ludzi młodzi, stawiają raczej na jak najtańszy wypoczynek zatrzymując się głównie w tanich pensjonatach i kwaterach prywatnych. Przybywają samochodami. Rosjanie to dość specyficzna grupa. Są to z reguły ludzie starsi oraz rodziny z dziećmi nastawieni na zwiedzanie oraz bierny wypoczynek na plaży. Wynajmują najdroższe hotele i docierają do Czarnogóry samolotami. Bośniacy podobnie jak Serbowie: młodzi, zmotoryzowani nastawieni na jak najtańszy pobyt i imprezy. Francuzów i Włochów można oceniać w podobnych kategoriach. Ludzi w średnim wieku oraz starsi z zasobnym portfelem. Przybywają najczęściej własnymi samochodami, amperami. Często wybierają pola campingowe (bardzo popularne na zachodzie Europy) bądź hotele wyższej klasy.

2.4 Główne obszary koncentracji zagranicznego/przyjazdowego ruchu turystycznego

	Przyjazdy do Czarnogóry w sierpniu 2012			
	Łącznie	Czarnogórcy	Obcokrajowcy	Procentowo
Łącznie	475854	54706	421148	100,0
Stolica	5141	540	4601	1,1
Obszar wybrzeża	453382	50451	402931	95,3
Góry	11775	2412	9363	2,5
Pozostałe miejscowości turystyczne	5299	1293	4006	1,1
Pozostałe miejsca	257	10	247	0,1

Tab. 8. Rozkład ruchu turystycznego w Czarnogórze w sierpniu 2012, źródło danych
<http://www.monstat.org>, opracowanie własne

Powyższa tabela prezentuje główne obszary koncentracji ruchu turystycznego w Czarnogórze. Nie jest zaskoczeniem, że największym zainteresowaniem cieszy się obszar wybrzeża- aż 95, 3% turystów ogółem odwiedziło region adriatycki w sierpniu 2012 roku. Podobna tabela z września 2012 roku obrazuje minimalny spadek popularności pomorza na rzecz gór. Jest to związane z lekkim spadkiem temperatury, która bardziej sprzyja górskim wędrówkom. Jest to różnica zaledwie 3%.

3. Rynek emisji turystycznej (turystyka wyjazdowa)

3.1 Poziom aktywności turystycznej mieszkańców Czarnogóry w turystyce Zagranicznej

Brak danych na ten temat

3.2 Wydatki na podróże zagraniczne

Według Centralnego Banku Czarnogóry, rozkład wydatków na turystykę w latach 2006-2010 wyglądał następująco (dane w mln dolarów)

2006	2007	2008	2009	2010
20,3	26,9	29,5	35,3	34,9

Źródło dane OECD, Tourism Trends and Policies 2012

Najwięcej Czarnogórców wybiera Grecję. Ceny 10-cio dniowych wypoczynków, na które decydowali się obywatele Czarnogóry wahały się od 229 do 285 euro.

3.3 Ulubione destynacje mieszkańców Czarnogóry¹²

Ulubione destynacje Czarnogórców to przede wszystkim **Grecja** oraz **Turcja**. Szczególnym zainteresowaniem cieszy się wyspa Korfu oraz Zakhyntos. Wybierają te kierunki ze względu na stosunkowo bliskie położenie względem Czarnogóry, gwarancję pięknej pogody oraz niewysokie, w porównaniu do innych popularnych kierunków, ceny. W ostatnim czasie zmalało zainteresowanie **Egiptem** i **Tunezją**. Jest to spowodowane wzrostem cen oraz niestabilną sytuacją polityczną. Nie posiadam dokładnych danych, ale wierząc pracownikom branży turystycznej Czarnogóry, liczba wyjeżdżających w 2013 roku jest podobna do roku ubiegłego. Większym zainteresowaniem niż wcześniej cieszyła się **Majorka**, **Malta** oraz **Sycylia**. Bardzo popularne są również wyjazdy do krajów sąsiednich jak **Chorwacja**, **Bośnia i Hercegowina**, **Serbia** oraz **Albania**. Nie należy zapominać, że Czarnogóra to niewielki kraj, ale mający pod względem atrakcyjności turystycznej wiele do zaoferowania, dlatego też duża część obywateli mimo wszystko wybiera urlop w ojczyźnie.

4. Znaczenie Czarnogóry dla Polski

4.1 Analiza przyjazdów do Polski/regionu z opisywanego rynku

Czarnogórcy przyjeżdżają do naszego kraju w związku z wydarzeniami sportowymi. W ostatnim czasie mieliśmy do czynienia z meczami piłki nożnej pomiędzy reprezentacjami Polski oraz właśnie Czarnogóry.

4.2 WUTZ (Wskaźnik Użyteczności Turystyki Zagranicznej) dla Polski analizowanego rynku

Brak danych

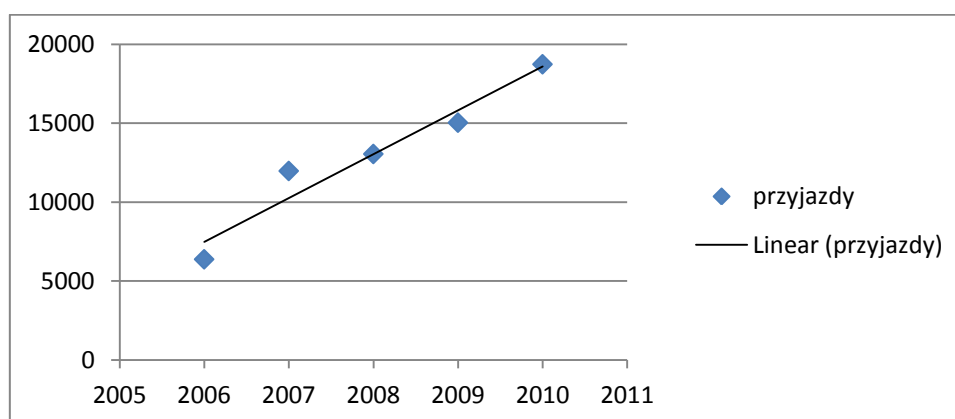
¹² http://www.b92.net/putovanja/vesti.php?yyyy=2013&mm=08&dd=23&nav_id=745797

4.3 Zaangażowanie marketingowe Polski w Czarnogórze i zaangażowanie marketingowe danego kraju w Polsce

Podczas forum biznesowego, które w październiku odbyło się w Podgoricy między przedstawicielami Polski i Czarnogóry oceniono, iż energetyka będzie głównym polem do zacieśnienia stosunków gospodarczych pomiędzy Polską a Czarnogórą. Sukcesem powinna się również zakończyć współpraca w sektorze turystycznym. Doświadczenie Polski w procesach akcesyjnych stanowi dodatkową wartość dla Czarnogóry. Współpraca między krajami zaczyna przynosić zauważalne efekty. Polskie przedsiębiorstwa: Pol-Mot, Alstom oraz Foster Wheeler zamierzają złożyć ofertę na budowę już drugiej elektrowni ciepłej w miejscowości Pljevlja. Będzie ona obejmować produkcję 260 megawatów energii elektrycznej w oparciu o technologię wykorzystującą rodzimy węgiel. Ponadto kolejna nasza firma Impex Metal, rozważa możliwość inwestowania w obróbkę metali, w związku, z czym coraz bardziej jest zainteresowana Kombinatem Aluminium Podgorica¹³. Ponadto wg danych Czarnogórskiej Izby Gospodarczej (Privredna komora Crne Gore) współpraca gospodarcza obu krajów intensywnie się rozwija. W pierwszej połowie tego roku eksport z Czarnogóry do Polski zwiększył się o 43%, natomiast import z Polski wzrósł o 34%.¹⁴

4.4 Analiza wyjazdów Polaków do analizowanego kraju

2006	2007	2008	2009	2010
6383	11979	13056	15039	18739



Wykres 7. Przyjazdy Polaków do Czarnogóry w latach 2006-2010, źródło: monstat.org

Wg. CBOS 3% Polaków wybrało wypoczynek w Czarnogórze plasując się tym samym na 17 miejscu destynacji wakacyjnych wybieranych przez Polaków. Na pierwszym miejscu

¹³ <http://balkanistyka.org/doswiadczenie-polski-cenne-dla-czarnogory-w-negocjacjach-z-unia-europejska/>

¹⁴ <http://balkanistyka.org/category/polska-i-balkany/>

znalazły się Niemcy (14%), kolejno Chorwacja (12%), Włochy i Czechy po 11%, Hiszpania (10%). Tendencja wyjazdowa Polaków do Czarnogóry jest zdecydowanie zwyżkowa. W 2012 roku kraj ten odwiedziło ponad 40 tys. naszych rodaków, którzy to odnotowali 215 tys. noclegów. Turyści z Polski przybywali na Bałkany głównie poprzez zakup wycieczek/ wczasów w polskich biurach podróży. Preferowanym środkiem transportu był autokar oraz samolot. Ci, którzy wybierali lot, lądowali na chorwackim lotnisku Čilipi, koło Dubrownika, niedaleko granicy Chorwacji z Czarnogórą.¹⁵ Najpopularniejszym miejscem noclegowym były pensjonaty, kwatery prywatne oraz średniej klasy hotele.¹⁶

5. Analiza SWOT Czarnogóry¹⁷

Mocne strony	Słabe strony
• Śródziemnomorski klimat • Góry i morze na terenie tak małego państwa • Stosunkowo niskie ceny • Warunki sprzyjające rozwojowi turystyki aktywnej • Dobrze rozwinięta komunikacja autokarowa • Dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna • Waluta EURO • Specyficzna kultura, muzyka oraz oferta gastronomiczna • Dobre kontakty z sąsiadami	• Brak autostrad • Brak znanych marek hotelowych • Słaba dbałość o czystość • Duża ilość bezdomnych zwierząt • Słabo rozwinięta IT • Niedostatek wyspecjalizowanej kadry turystycznej • Sezonowość • Hałas
Szanse	Zagrożenia
• Regularnie zwiększająca się liczba turystów zagranicznych • Promocja kraju, jako miejsca ekologicznego • Starania o przyjęcie do UE • Zainteresowanie krajów azjatyckich inwestycjami w Czarnogórze • Partnerstwo publiczno- prywatne • Rozwój regionalnych stowarzyszeń turystycznych • Inwestycja w zrównoważony rozwój	• Nie najlepsza sytuacja gospodarcza kraju • Mieszanka religijna i etniczna • Dość duże uzależnienie gospodarki od turystyki • Zniesienie wiz dla turystów z Rosji • Coraz wyższe ceny żywności • Coraz mniej możliwości tworzenia nowych plaż

¹⁵ <http://www.cdm.me/turizam/poljaci-vole-da-odmaraju-u-crnoj-gori>

¹⁶ <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Regioni&clanak=275370&datum=2011-04-08>

¹⁷ Strategia rozwoju turystyki w Czarnogórze do 2020 r, www.cb-mn.org/.../analiza_efekata_turizma.pdf

6. Prezentacja przykładowej oferty dla danego segmentu demograficzno-społecznego

Magiczna Czarnogóra¹⁸

Czarnogóra- wycieczka objazdowa

Organizator: Biuro Podróży Test Tour z Krakowa

Naturalne piękno śródziemnomorskiej przyrody połączone z zabytkową architekturą oraz otwartością i uśmiechem mieszkańców tworzy magiczną atmosferę i sprawia, że Czarnogóra jest idealnym miejscem zarówno do wypoczynku, jak i zwiedzania. Czy ktoś z nas, choć raz nie marzył o połączeniu beztrudnego wypoczynku nad lazurowym morzem ze zwiedzaniem najciekawszych zakątków? Marzenia te mogą się ziścić w czasie wycieczki po „Magicznej Czarnogórze”. To tam piaszczyste plaże obmywane lazurowymi wodami Morza Adriatyckiego przeplatają się z zabytkowymi miastami i rybackimi wioskami, a słoneczne wybrzeże współgra z zielonymi góorskimi zboczami. W głębi lądu znajdują się liczne jeziora i głębokie kaniony rzek przecinające wysokie pasma Gór Dynarskich. Najatrakcyjniejsze obszary zostały objęte ochroną w postaci licznych rezerwatów i parków narodowych.

Budva

Najbardziej rozpoznawalne i turystyczne miasto na czarnogórskim wybrzeżu, bardzo atrakcyjne wizualnie, podobnie jak okolica, nad którą góruje imponujący klif. Budwę można ją opisać, jako średniowieczne miasto z licznymi zabytkami szczelnie otoczonymi murami obronnymi wraz z cytadelą od strony morza. 5 km od budwańskiej starówki znajduje się popularny kurort wypoczynkowy **Rafailovici**, cechujący się naturalnym wybrzeżem, a piaszczysta plaża Becici swego czasu uznana była za najładniejszą naturalną plażę w Europie.

Zatoka Kotorska

O unikalności tego miejsca świadczy fakt, że zostało wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO: otoczona jest z trzech stron zielonymi górami, które stromo schodzą wprost do Adriatyku, jest jedynym „fiordem” na południu Europy i należy do najpiękniejszych zatok na świecie. Dopełnieniem malowniczej scenerii jest położone na zboczu średniowieczne miasteczko Kotor, w którym płatanina kamiennych uliczek i placów stwarza niepowtarzalny, średniowieczny klimat, pomimo że spora część zabudowy została odtworzona po trzęsieniu ziemi w 1979 r.

¹⁸ <http://www.testtour.pl/oferta/wycieczki-objazdowe/magiczna-czarnogora/magiczna-czarnogora,produkt-24>

Cetinje

Do I wojny światowej było stolicą Czarnogóry. Turyści zaczęli tu przybywać już na początku XIX w. i do tej pory miasto jest bardzo popularne wśród przyjezdnych.

Położone na płaskowyżu u podnóża masywu Lovćen, jest interesujące ze względu na liczne zabytki zarówno świeckie, jak i sakralne.

Monastyr Ostrog

Częściowo wykuty w skałach klasztor, równocześnie największa prawosławna świątynia na Bałkanach. Założona w XVII w. przez św. Bazylego Ostrońskiego. Obok świątyni, w skałach, znajdują się uważane za cudotwórcze krzewy winorośli oraz źródło, które wg tradycji pojawiły się po śmierci założyciela.

Jezioro Szkoderskie

Zbiornik wodny zajmujący obszerne zagłębienie między Czarnogórą a Albanią. Długi na 50 km i szeroki na 14 km, o głębokości sięgającej 44 m, a na powierzchni jeziora rozlokowało się ok. 50 wysp (na niektórych zachowały się kilkusetletnie budowle-zrujnowane twierdze i klasztory). Jezioro jest siedliskiem wielu gatunków ryb i ptaków. Wody wypływające z Jeziora Szkoderskiego tworzą rzekę Bojanę.

Park Narodowy Durmitor

Na jego terenie rzeka Tara wyłobiła malowniczy i najgłębszy w Europie kanion dochodzący nawet do 1300 m głębokości. Wspaniały krajobraz masywu Durmitor to nie tylko potężne góry z widocznymi fałdowaniami, ale również jaskinie oraz rozległe łąki. Na terenie parku występuje wiele endemicznych gatunków fauny i flory. W całości wpisany na listę UNESCO.

Zakwaterowanie:

Pensjonat Obala** („Zielony Dom”) – przytulny i nowoczesny pensjonat położony niespełna 200 m od piaszczystej plaży „Becici”. Plaża ta swego czasu uznana była za najładniejszą, naturalną plażę w Europie. Średniowieczną Budwę oraz miasteczko-wyspę Święty Stefan dzieli godzinny spacer nadmorskim deptakiem. Pensjonat oferuje 26 kameralnych pokoi, a z okien rozpościera się widok na malownicze Góry Dynarskie lub turkusowe Morze Adriatyckie.

Pokoje

- 2 i 3-os. klimatyzowane z dużymi balkonami, łazienkami z pełnym węzłem sanitarnym, TV, lodówką
- 4 i 5-os. rodzinne (typu studio), klimatyzowane, z balkonami, łazienkami z pełnym węzłem sanitarnym, TV, lodówką
- Widok na morze za dodatkową dopłatą

Plaża

- Piaszczysta z łagodnym zejściem do morza
- Nieopodal- żwirkowa

Wyżywienie

- W pobliskim hotelu Obala
- HB: śniadania (w formie szwedzkiego stołu) i obiadokolacje– 4 dania (do wyboru z menu), napoje do obiadokolacji dodatkowo płatne

Wyposażenie i usługi hotelu

- restauracja w pobliskim hotelu Obala
- sejf (w recepcji hotelu Obala)
- tawerna
- kawiarnia
- internet wi-fi w restauracji (w hotelu Obala)

Sport i rekreacja

- wypożyczalnia sprzętu wodnego, leżaków i parasoli (przy plaży)
- wieczorki taneczne na tarasie hotelu Obala

RAMOWY PROGRAM IMPREZY:

- **1. dzień-** wyjazd z Polski, nocny przejazd do Czarnogóry
- **2. dzień-** zakwaterowanie w Rafailovici na Riwierze Budvańskiej. Obiadokolacja
- **3. dzień-** śniadanie. Dzień przeznaczony na plażowanie i wypoczynek. Obiadokolacja
- **4. dzień-** po śniadaniu rejs na wyspę św. Mikołaja- plażowanie. Powrót na obiadokolację
- **5. dzień-** śniadanie. Wycieczka do Kotoru, rejs po Zatoce Kotorskiej. Obiadokolacja
- **6. dzień-** śniadanie. Dzień przeznaczony na plażowanie i wypoczynek. Obiadokolacja
- **7. dzień-** śniadanie. Wycieczka na Monastyr Ostrog, do Cetinje, Park Narodowy Durmitor i kanion rzeki Tara. Powrót na obiadokolację
- **8. dzień-** śniadanie. Dzień przeznaczony na plażowanie i wypoczynek. Obiadokolacja
- **9. dzień-** po śniadaniu wyjazd nad Jezioro Szkoderskie. Obiadokolacja
- **10. dzień-** śniadanie. Dzień przeznaczony na plażowanie i wypoczynek. Obiadokolacja
- **11. dzień-** po śniadaniu wykwaterowanie. Wyjazd do kraju
- **12. dzień-** powrót do Polski w godzinach popołudniowych
- kolejność zwiedzania może ulec zmianie

CENA OBEJMUJE:

- 9 noclegów w pensjonacie Obala** w Rafailovici
[lub 6 noclegów w terminach: 26.04-04.05.2014, 24.05-01.06.2014]

- Wyżywienie HB (śniadania- szwedzki stół i obiadokolacje- 4 dania do wyboru z menu)
- Transport komfortowym autokarem
- Opiekę pilota i rezydenta
- Wycieczki zawarte w programie

CENA NIE OBEJMUJE:

- Taksy klimatycznej, opłat drogowych: łącznie 30 euro/os (płatne na miejscu)
- Ubezpieczenia KL NNW: 25 zł/os
- Dopłaty do widoku na morze: 100 zł/os
- Dopłaty do pokoju 1-os: 600 zł

Źródła:

<http://balkanistyka.org/category/polska-i-balkany/>

<http://www.monstat.org/cg/page.php?id=43&pageid=43>

<http://www.monstat.org/userfiles/file/publikacije/Statisticki%20god%C5%A1njak%20CG.-2010,%20za%20WEB.pdf>

http://www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/montenegro2013_2.pdf

http://www.cb-mn.org/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_publikacije/radne_studije/analiza_efekata_turizma.pdf

<http://www.visit-montenegro.com>

<http://www.onet.pl>

http://dtxqt4w60xqp.w.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_hr.pdf

<http://tiaontario.ca/uploads/2012%20%20Tourism%20Trends%20and%20Policies.pdf>

<http://www.testtour.pl/oferta/wycieczki-objazdowe/magiczna-czarnogora/magiczna-czarnogora,produkt-24>

<http://www.podroze.pl/miesiecznik/>

<http://www.voyage.pl/>

<http://okonabalkany.blox.pl/html>

<http://www.nowebalkany.pl/>

<http://info.podroze.gazeta.pl/temat/podroze/czarnog%C3%B3ra>

<http://czarnogora.kissdesign.pl/>

<http://www.mojacrnagora.com/>

<http://www.montenegro-traveler.com/>

<http://www.intur.com.pl/trendy.htm>

<http://www.visit-montenegro.com/>

http://www.business.montenegro.travel/sites/montenegro.travel/files/multimedia/www_business_montenegro_travel/stranice/fajlovi/2012/02/strategija_razvoja_turizma_u_crnoj_gori_do_2020.1.pdf

Spis rycin, tabel i wykresów:

Ryc. 1. Mapa atrakcji turystycznych Czarnogóry

Ryc. 2. Administracja turystyczna

Tab 1. Obiekty zakwaterowania w Czarnogórze

Tab. 2. Agencje turystyczne i organizatorzy turystyki

Tab. 3. Dynamika przyjazdów do Czarnogóry z pięciu głównych rynków emisyjnych w latach 2007- 2010

Tab. 4. Przyjazdy turystyczne do krajów byłej Jugosławii

Tab. 5. Główne cele przyjazdów

Tab. 6. Przychody z turystyki z krajach byłej Jugosławii

Tab. 7. Turystyka w PKB na świecie

Tab. 8. Rozkład ruchu turystycznego w Czarnogórze w sierpniu 2012

Wykres 1. Dynamika przyjazdów w latach 2007- 2012

Wykres 2. Dynamika przyjazdów do Czarnogóry w latach 2001- 2010

Wykres 3. Opracowanie własne, dane OECD, Tourism Trends and Policies 2012

Wykres 4. Procentowy rozkład przyjazdów turystycznych do krajów byłej Jugosławii

Wykres 5. Liczba noclegów udzielonych turystom w latach 2002- 2010

Wykres 6. Czarnogóra na tle regionu w przychodach z turystyki, rozkład procentowy

Wykres 7. Przyjazdy Polaków do Czarnogóry w latach 2006-2010

Wyrażam zgodę na opublikowanie wykonanego przeze mnie projektu na stronie AWF Kraków poświęconej realizacji przedmiotu "Rynki turystyczne i rekreacyjne". Oświadczam, że został on wykonany zgodnie z obowiązującymi zasadami i nie narusza niczych praw autorskich